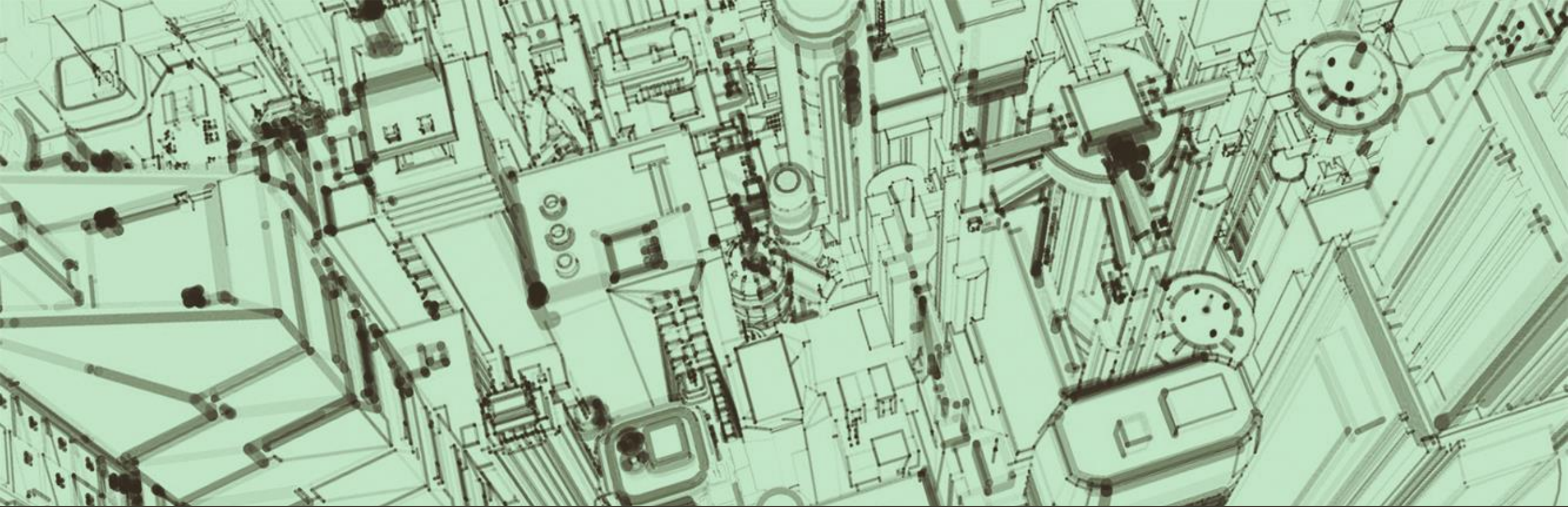

„Odbetonowani”

Jak ratować polskie miasta?

Betonoza

- Potoczne określenie na ogół działań władz polskich miast skutkujące niszczeniem roślinności (zwłaszcza drzew), by w ich miejsce stworzyć betonowy (lub granitowy plac). Opcjonalnie z fontanną i sadzonkami w doniczkach.
- Szerzej – usuwanie zieleni z przestrzeni miast, miasteczek i wsi i zastępowanie ich nawierzchniami nieprzepuszczalnymi.

Betonoza

- Potoczne określenie na ogół działań władz polskich miast skutkujące niszczeniem roślinności (zwłaszcza drzew), by w ich miejsce stworzyć betonowy (lub granitowy plac). Opcjonalnie z fontanną i sadzonkami w doniczkach.
- Szerzej – usuwanie zieleni z przestrzeni miast, miasteczek i wsi i zastępowanie ich nawierzchniami nieprzepuszczalnymi.
- Pojęcie zaczęło funkcjonować w dyskursie ok. 2019 r., kiedy to z powodu suszy w Skierniewicach zabrakło wody.

Betonoza

Skierniewice

Źródło: Twitter Jana Mencwela

Betonoza

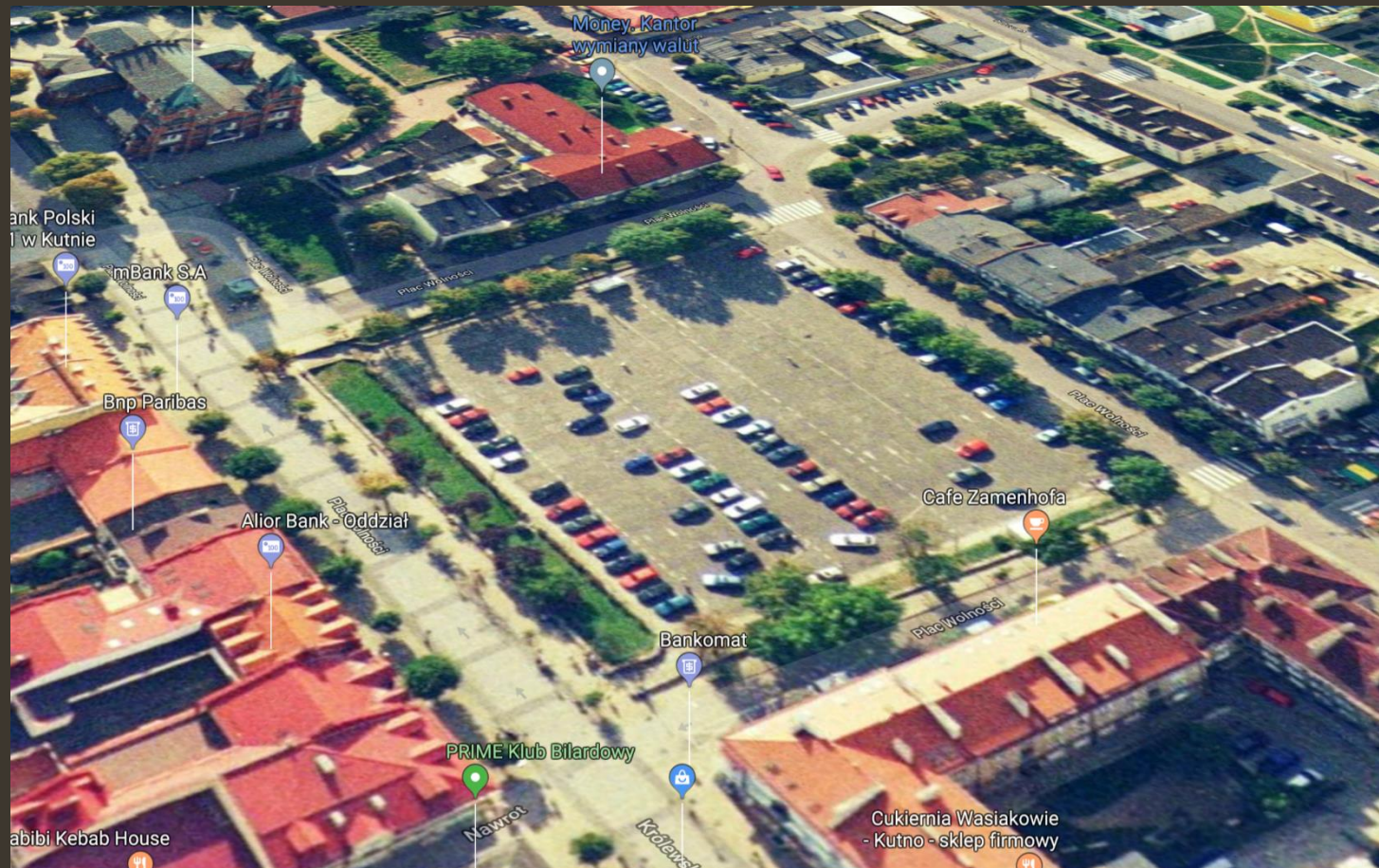
Lubaczów

Źródło: Twitter Jana Mencwela

Betonoza

Kutno
przed

Źródło: Whitemad.pl

Betonoza

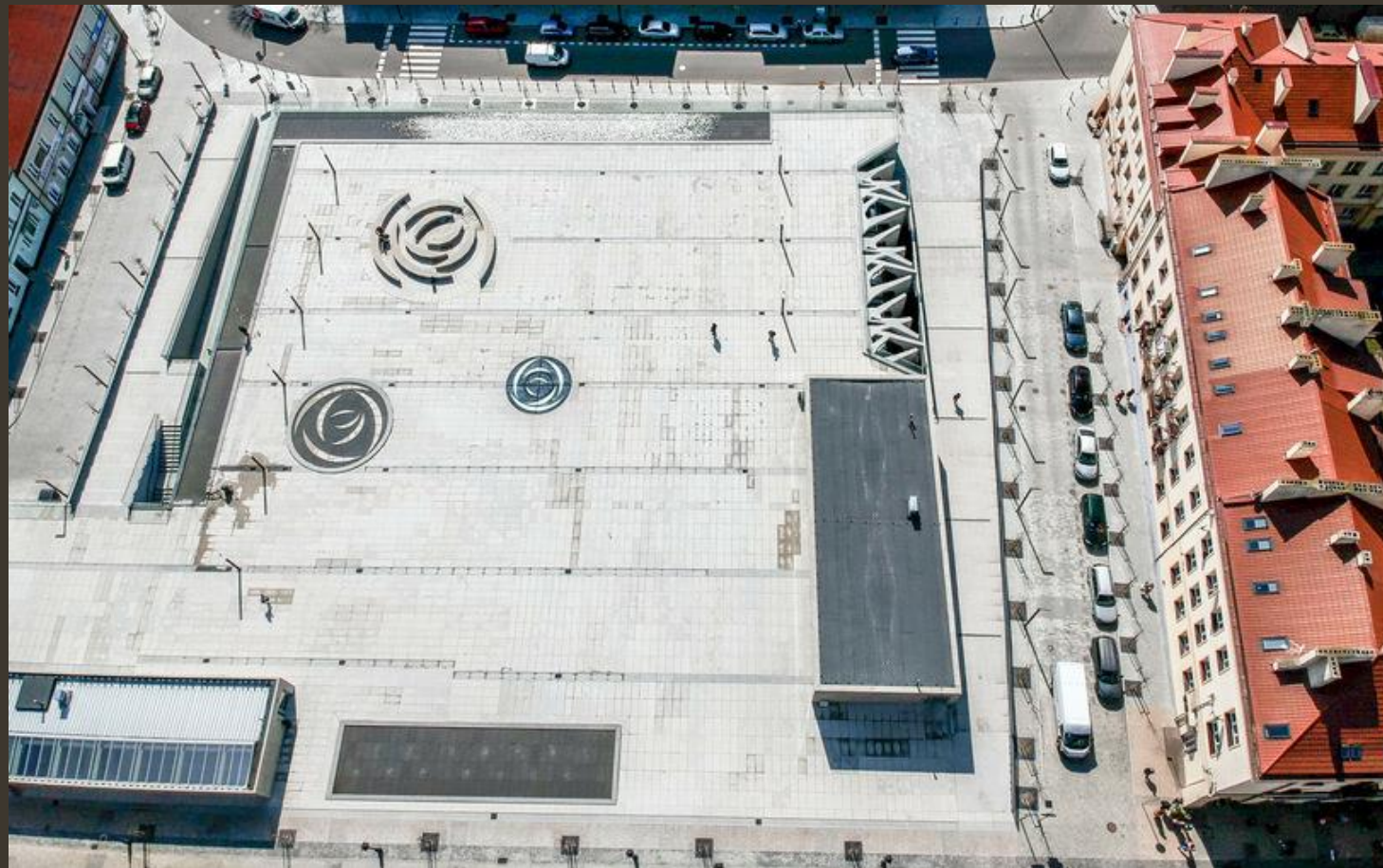
Kutno
wizualizacja

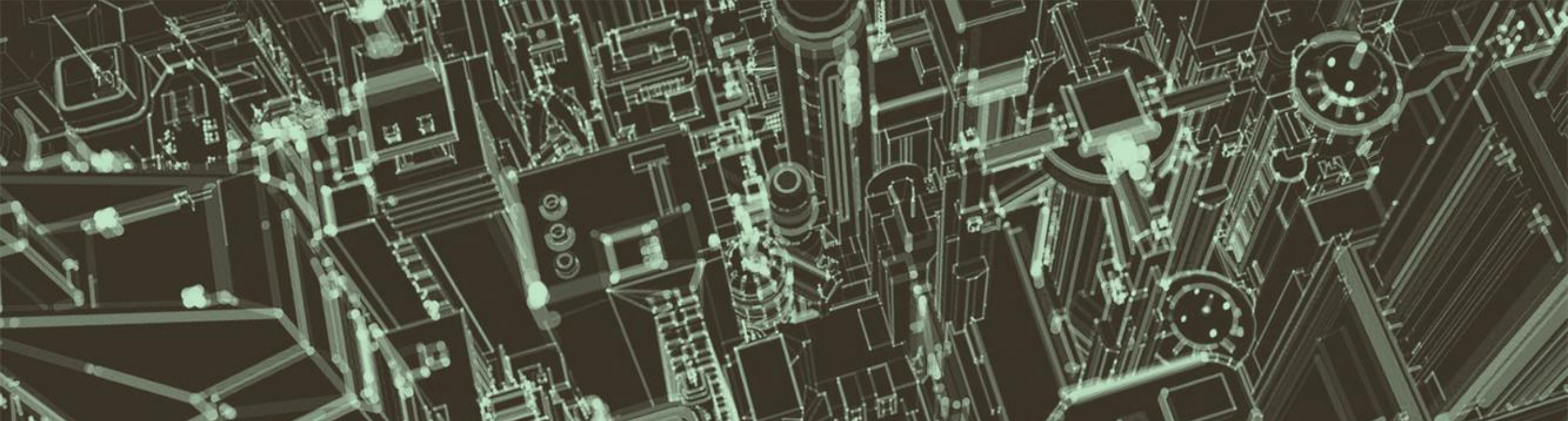
Źródło: Bryła.pl

Betonoza

Kutno
Efekt finalny

Źródło: Interia.pl

Kto za to odpowiada?

Betonoza – kto za to odpowiada?

Władze centralne

- Ustawa o ochronie przyrody
 - B. niskie opłaty za wycinki.
 - Brak obowiązku przesadzania drzew.
- Lex Szyszko
 - Możliwość samowolnej wycinki.

Samorządy

- Sny o potędze.
- Uleganie inwestorom.
- Traktowanie zieleni jako ozdoby.
- Traktowanie zieleni jako kosztu.

Betonoza – kto za to odpowiada?

Zarządcy nieruchomości

- Wycinki drzew ze względu na:
 - Liście
 - Ptaki
 - Cień
 - „Zagrożenie bezpieczeństwa”.

Społeczeństwo

- Wszystko powyższe dzieje się z naszego wyboru, bądź za naszym przyzwoleniem.

Ustawa o ochronie przyrody

- *Art. 2. 1. Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega na zachowaniu,*
- *zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników*
- *przyrody:*
 - (...)
 - 8) zieleni w miastach i wsiach;
 - 9) zadrzewień.

Ustawa o ochronie przyrody

Art. 2. 2. Celem ochrony przyrody jest:

- 1) utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów;*
- 2) zachowanie różnorodności biologicznej; (...)*
- 3) zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony;*
- 4) ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień; (...)*
- 5) kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.*

Ustawa o ochronie przyrody

Art. 78. Rada gminy jest obowiązana zakładać i utrzymywać w należytym stanie tereny zieleni i zadrzewienia.

Ustawa o ochronie przyrody

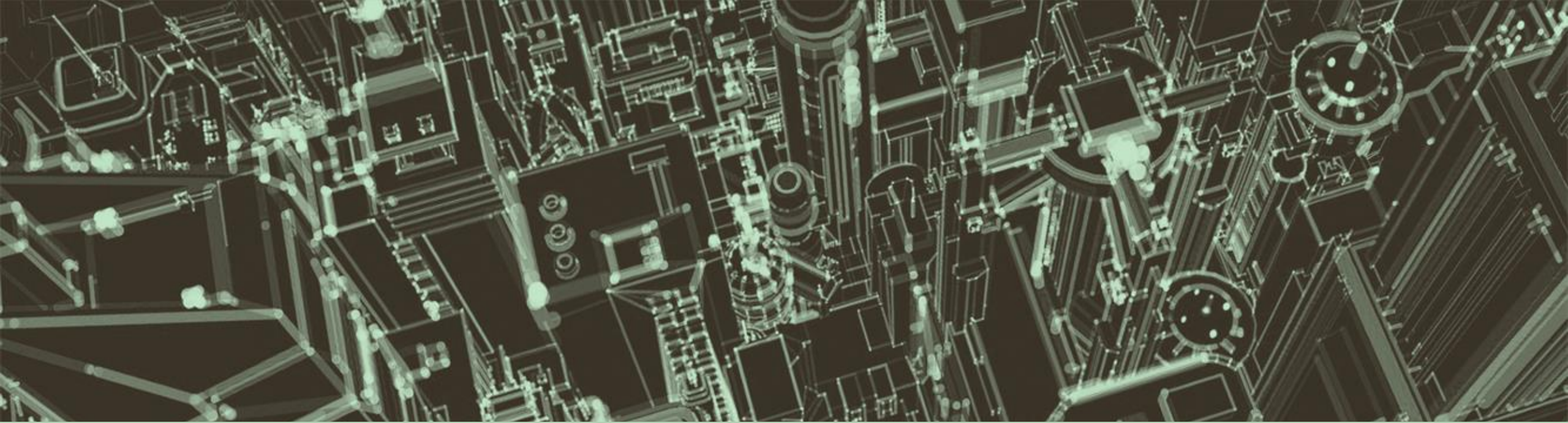
- Teren zieleni (art. 5 pkt 21)
 - *Tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym;*
- Zadrzewienie (pkt 27)
 - *Pojedyncze drzewa, krzewy albo ich skupiska niebędące lasem w rozumieniu ustawy [o lasach] lub plantacją, wraz z terenem, na którym występują, i pozostałymi składnikami szaty roślinnej tego terenu.*

Ustawa o ochronie przyrody

- *Art. 83c. 1. Organ właściwy do wydania zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu przed jego wydaniem dokonuje oględzin w zakresie występowania w ich obrębie gatunków chronionych. (...)*
- *3. Wydanie zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu może być uzależnione od określonych przez organ nasadzeń zastępczych lub przesadzenia tego drzewa lub krzewu.*
- *4. Organ, wydając zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu uzależnione od wykonania nasadzeń zastępczych, bierze pod uwagę w szczególności dostępność miejsc do nasadzeń zastępczych oraz następujące cechy usuwanego drzewa lub krzewu:*
 - *1) wartość przyrodniczą, w tym rozmiar drzewa lub powierzchnię krzewów oraz funkcje, jakie pełnią w ekosystemie;*
 - *2) wartość kulturową;*
 - *3) walory krajobrazowe;*
 - *4) lokalizację.*
- *5. Organ, wydając zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu uzależnione od przesadzenia tego drzewa lub krzewu, bierze pod uwagę w szczególności dostępność miejsc do przesadzenia oraz następujące cechy przesadzanego drzewa lub krzewu:*
 - *1) rozmiar, w tym objętość bryły korzeniowej i wysokość;*
 - *2) kształt systemu korzeniowego;*
 - *3) kondycję;*
 - *4) długość okresu przygotowania go do przesadzenia.*

Co można robić w samorządzie?

- Ustawa więcej mówi o tym, jak ścinać drzewo, niż jak je zasadzić.
- Możliwe jest zobowiązanie wnioskodawcy do przesadzenia drzewa i to ono powinno być domyślnym rozwiązaniem.
- Nasadzenie zastępcze powinno być traktowane jako ostateczność.
 - Młode drzewko wymaga troski, a mimo to może się nie przyjąć.
- Gmina może prowadzić politykę informacyjną odnośnie zieleni
 - Rejestr postępowań
 - Ogłoszenia na drzewach (przynajmniej miejskich)
- Możliwy opór SKO i SA
 - Interpretacja w duchu ochrony przyrody może zostać zakwestionowana.

Do czego służą drzewa?

Przyrodnicze funkcje zieleni

Przyrodnicza

- Wychwytywanie CO₂
- Wychwytywanie pyłów i zanieczyszczeń
- Chłodzenie
- Retencja wody
- Bioróżnorodność

Przyrodnicze funkcje zieleni

Przyrodnicza

- Wychwytywanie CO₂
- Wychwytywanie pyłów i zanieczyszczeń
- Chłodzenie
- Retencja wody
- Bioróżnorodność

Chłodzenie

Fot. Jacek Błoniarz-Luczak Centrum Nauki Kopernik

Chłodzenie

Fot. Jacek Błoniarz-Luczak Centrum Nauki Kopernik

Społeczne funkcje zieleni

- Poprawa środowiska życia (hałas, upał)
- Interakcje w otoczeniu drzew są częstsze i dłuższe, niż przy ich braku
- Ludzie w otoczeniu drzew są spokojniejsi
- Drzewa mogą zmniejszać natężenie objawów depresji

Społeczne funkcje zieleni

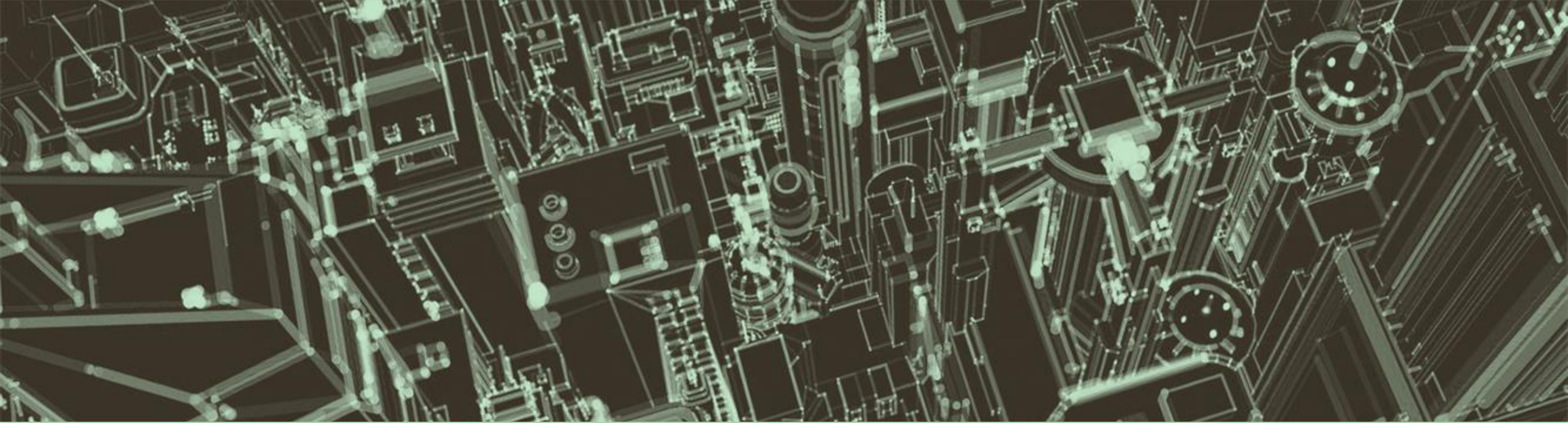
- Drzewa są najskuteczniejszym i najtańszym sposobem radzenia sobie z wiatrem.
- Ludzie dłużej chcą przebywać w otoczeniu drzew → potencjalne zyski dla handlu i gastronomii.
- Pacjenci chorujący na depresję potrzebowali mniejszych dawek leków, jeśli mieszkali w zadrzewionej okolicy.
- Ludzką potrzebę przebywania w sąsiedztwie przyrody nazywamy **biofilia**.

Biofilia

- Zwiększenie udziału populacji mieszkającego w odległości 100 m od parku lub terenu zielonego (plan zagospodarowania Nowego Jorku zakłada, że do 2030 roku każdy mieszkaniec tego miasta będzie mieszkał w odległości od parku nie mniejszej niż 10 min spacerem).
- Obecność zintegrowanych sieci ekologicznych w mieście (Keskupuesto Park (Helsinki) zapewnia nieprzerwany zielony pas ciągnący się od starego lasu na skraju miasta do jego centrum).
- Procentowy udział w przestrzeni miasta terenów naturalnych lub półnaturalnych, jak lasy, tereny podmokłe, łąki (Nagoi (Japonia): 10% miasta przeznaczono na tereny dzikie, zarastające naturalną roślinnością).

Biofilia

- Procentowy udział terenów leśnych w obrębie miasta (ok. 20% jurysdykcji São Paulo, Brazylia, jest pokryte gęstym lasem).
- Zakres i liczba zielonej urbanistyki, jak zielone dachy, ściany, itp. Dąży się do stanu, w którym 1 zielony dach lub inna forma zielonej urbanistyki będzie przypadać na 1 tys. mieszkańców.
- Długość dróg rowerowych lub pieszych per capita, dostępnych dla mieszkańców miasta przez okrągły rok.
- Liczba ogródków działkowych (komunalnych) i ich dostępność dla mieszkańców miasta (program P-Patch, realizowany w Seattle zakłada istnienie minimum jednego ogródka komunalnego na każdych 2 500 mieszkańców).

Jak odbetonować polskie miasta?

Betonoza w pięciu smakach

W sytuacji, gdy symbolem betonozy są rynek w Skierniewicach, czy Plac Wolności w Kutnie, nie dostrzegamy, jak powszechne jest to zjawisko.

Betonoza może dotyczyć rynków, placów, skrzyżowań, a także przestrzeni nijakich i niczych.

Rynek w Łomży

Stan obecny

Rynek w Łomży

Propozycja zmian

(Agata Garstecka, Jacek Gęborys)

Dworzec kolejowy w Białej Podlaskiej

Stan obecny

Dworzec kolejowy w Białej Podlaskiej

Propozycja zmian

(Agata Garstecka, Jacek Gęborys)

Hala Olivia w Gdańsku

Stan obecny

GAZETA.PL

ZMIANY

MIASTO
JEST
NASZE

Hala Olivia w Gdańsku

Propozycja zmian
(Agata Garstecka, Jacek Gęborys)

GAZETA.PL

ZMIANY

MIASTO
JEST
NASZE

Plac Orłat Lwowskich we Wrocławiu

Stan obecny

Plac Orłat Lwowskich we Wrocławiu

Propozycja zmian

(Agata Garstecka, Jacek Gęborys)

Praktyczne sposoby walki z betonozą

- Nowe nasadzenia dorosłych drzew
 - Najskuteczniejsze
 - Najdroższe
 - Nie wszędzie możliwe
- Nowe tereny zieleni niskiej
 - Krzewy i żywopłoty zamiast słupków
 - Łąki kwietne zamiast trawników
- Zieleń fasadowa
 - Bluszcze i inne pnącza
 - Rozpłytowywanie/donice pod murami
- Zielone dachy
- Inne
 - Pergole i altany

Literatura

- Marc Berman, Interacting with Nature Improves Cognition and Affect for Individuals with Depression, *Journal of Affective Disorders* 140(3)/2021:300-5. DOI:10.1016/j.jad.2012.03.012
- Gehl J., Życie między budynkami: użytkowanie przestrzeni publicznych, Wydawnictwo RAM, Kraków 2013.
- Jacobs J., Śmierć i życie wielkich miast Ameryki, CA Centrum Architektury, Warszawa 2015.
- Karta ateńska, Le Corbusier, seria „Fundamenty”, Fundacja Centrum Architektury, Warszawa 2017.
- Montgomery C., Miasto szczęśliwe: jak zmienić nasze życie, zmieniając nasze miasta, Wysoki Zamek, Kraków 2019.
- Rose J.F.P., Żukowski D., Dobrze nastrojone miasto: czego współczesna nauka, pradawne cywilizacje i ludzka natura mogą nas nauczyć o przyszłości życia w miastach, Karakter, Kraków 2019.
- Simmel G., Mentalność mieszkańców wielkich miast [w:] *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Synowiec, A., Biofilia – koncepcja „żywych miast”
- Whyte W.H., Underhill P., *City rediscovering the Center*, 1988.
- Wirth L., Urbanism as a Way of Life, „*American Journal of Sociology*” 1938, t. 44, nr

Dziękuję za uwagę